Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Ruokaosasto/Maaseudun kehittämisyksikkö/
Maaseutuekonomisti Saara Meurasalo

16.2.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta

Viite Asiantuntijakuuleminen perjantaina 11.2.2021 kello 11.45,

kirjallinen vastaus varapuheenjohtaja Arto Pirttilahdelle

Asia HE 2/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2022 lisätalousarvioksi

LISÄMÄÄRÄRAHAN OSOITTAMINEN MOMENTILLE 30.20.61 (Siirto maatilatalouden kehittämisrahastoon) MAATILOJEN MAKSUVALMIUSLAINOJEN TAKAUSVASTUIDEN LISÄÄNTYMISEEN VARAUTUMISEKSI

Valtion vuoden 2022 lisätalousarvioesityksessä esitetään momentin 30.20.61 ottamista uutena vuoden 2022 talousarvioon. Momentille esitetään määrärahaa 8 milj. euroa.

Poikkeukselliset sääolosuhteet ja markkinahäiriöt maataloudessa

Maatalouden tuotantopanosten maailmanmarkkinoilla on parhaillaan käynnissä poikkeuksellinen kysynnän ja tarjonnan häiriötilanne. Tämä on johtanut mm. energian maailmanmarkkinahintojen huomattavaan nousuun niin energian (öljy, maakaasu, sähkö) kuin globaaleiden raaka-aineiden ja energiaan suoraan kytkeytyvien maatalouden lannoitteidenkin osalta.

Suomessa maatalouden kasvuolosuhteet olivat poikkeukselliset kasvukaudella 2021. Kuivan ja kuuman kesän seurauksena satotaso on jäänyt merkittävästi keskimääräistä matalammaksi. Tarjonnan niukkuuden seurauksena viljantuottajahinnat nousivat voimakkaasti syksyllä 2021. Sadon jäätyä heikoksi viljan myyntitulot jäävät keskimääräistä pienemmiksi. Korkea viljan hinta nostaa samalla kotieläintilojen rehukustannuksia. Tuottajahintakehitys ei kata kohonneita kustannuksia.

Kasvinviljelytilojen tilanne riippuu kesän 2021 sadon onnistumisesta. Korkeasta viljan tuottajahinnasta hyötyvät ne tilat, joiden sato onnistui. Suomessa viljan kokonaissato pieneni selvästi 2,6 miljardiin kiloon, mikä on pienin koko 2000-luvulla. Keskeisin ongelma kasvinviljelyssä on merkittävästi kohonneet panoshinnat. Esimerkiksi lannoitteiden hinnat ovat nousseet voimakkaasti ja hintataso oli loppuvuodesta 2021 kaksinkertainen vuoden takaiseen verrattuna. Lannoitteiden hinnannousu jatkuu loppuvuoden 2021, ja tasaantuu vuoden 2022 aikana, taso jäänee totuttua korkeammalle. Tästä johtuen kasvinviljelytiloille voi kohdistua merkittäviä likviditeettiongelmia, jos ne eivät vielä ole hankkineet seuraavan kasvukauden lannoitteita. Päätoimisiksi arvioitavia yli 150 hehtaarin viljatiloja Suomessa on vajaa 800 kpl.

Heikon viljasadon seurauksena rehukustannukset nousevat merkittävästi. Tämä vaikeuttaa erityisesti sika- ja siipikarjatalouden tilannetta. Hankalimmassa asemassa ovat tilat, joiden oma sato on jäänyt heikoksi ja tuotanto on suurilta osin ostopanosten varassa. Sika- ja siipikarjanlihan tuottajahintakehitys ei riitä kompensoimaan rehukustannusten nousua. Mikäli markkinatilanne ei muutu, panoshintojen nousu pienentää merkittävästi myös maatalouden yrittäjätuloa. Tämän lisäksi sika ja siipikarjatalous on energiaintensiivinen ala, joten sähkön ja lämmityspolttoaineiden hinnannousu vaikuttaa sektoriin voimakkaasti. Yhteensä sika-siipikarjatiloja Suomessa on vajaa 880 kpl.

Maidon kokonaistuotanto on laskenut vuoden 2021 aikana. Tuotannon määrään on vaikuttanut muun muassa uusi sopimustuotantomalli ja sääolosuhteet. Uusi sopimustuotantomalli on muuttanut maidon hinnoittelua ja pyrkii ohjaamaan tuotantoa kysyntälähtöisempään suuntaan. Haastavista sääolosuhteista huolimatta karkearehusato oli kohtuullinen, mutta sadon laatu oli vaihteleva. Kuivat rannikkoalueet kärsivät kesän 2021 kasvuolosuhteista eniten. Suomen naudanlihatuotanto on voimakkaasti kytköksissä lypsykarjatalouteen.

Tuottavuuskasvun seurauksena lypsylehmien lukumäärä, ja samalla lihasonnien määrä vähenee. Panoshintojen kallistuminen heikentää maito- ja nautasektoreiden tilannetta, mutta merkittävästi vähemmän kuin sika-siipikarjasektorilla. Tämä johtuu erityisesti tilakohtaisesta suuremmasta rehuomavaraisuudesta. Yhteensä maidontuotantoon erikoistuneita tiloja Suomessa on noin 5 000 kpl ja naudanlihantuotantoon erikoistuneita 2 700 kpl.

Kasvihuonetuotannossa merkittävin riski talven 2022 tuotannolle on lämmitysenergian ja erityisesti sähkön hinnan nousu. Yhteensä kasvihuonetuotantoon erikoistuneita tiloja Suomessa on noin 700 kpl.

Liitekuvio 1. Maatalouden hintaindeksit 2015=100, 1/2010–9/2021

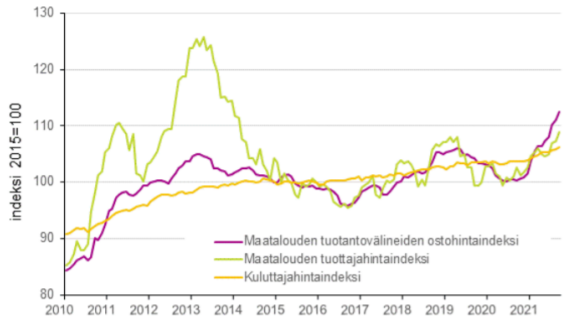

Uhkana on, että akuutin markkinatilanteen vuoksi osa muutoin taloudellisesti kannattavasti toimivista maatiloista joutuu likviditeettiongelmiin, vaikka niillä arvioitaisiin olevan kohtuulliset pitkän aikavälin toimintaedellytykset. Tuotannosta luopuminen vaikuttaa kotimaisen ruuantuotantoon ja huoltovarmuuteen. Tuotanto voisi vaarantua erityisesti toimintaansa laajentaneilla ja tulevaisuutensa kannalta keskeisimmillä tiloilla.

Maatalouden kannattavuuskriisin vaikutus maatalousyrittäjien maksuvalmiuteen

Pellervon taloustutkimus PTT on ennakoinut maatalouden yrittäjätulon laskevan viidenneksen vuonna 2021. Yrittäjätulon lasku johtuu heikosta sadosta ja tuotantopanosten voimakkaasta kustannusten noususta. Tuottajahinnat ovat nousseet alkuvuonna 2022, mutta myös tuotantopanosten kustannusten nousu on jatkunut.

Luonnonvarakeskuksen (Luke) maatalouspolitiikan tutkimusprofessori Jyrki Niemen mukaan maatalouden kannattavuus on jatkunut jo pitkään vaatimattomana. Tuotantoa on jatkettu lähes entiseen malliin kannattavuuden heikentymisestä huolimatta. Tästä syystä usealla maatilalla talouden puskurit ovat pienet. Investoinnit on tehty pääasiassa lainarahalla sekä tukien turvin. Niemen mukaan suomalainen maataloustuotanto ei ole käynnissä olevan kustannuskriisin vuoksi romahtamassa, mutta kustannusten pysyessä korkealla osa tiloista voi joutua maksuvalmiusongelmiin.

Rahoituslaitosten mukaan yleistä kaikkia maatiloja koskevia maksuvalmiusongelmia ei ole vielä nähtävillä. Ainoastaan matalakatteisten maatilojen ongelmat ovat näkyvissä, mutta näiden tilojen tilanne on ollut heikko jo ennen vuoden 2021 kustannusten nousua. Kannattavuuskriisin arvioidaan näkyvän rahoituslaitoksissa syksyllä 2022, jos tuotantopanosten hintataso pysyy korkeana. Rahoituslaitokset muistuttavat, että myös mahdollinen viitekorkojen nousu voi aiheuttaa lisäkustannuksia.

Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliiton (MTK) mukaan tilakohtainen taloustilanne ja suunnitelmat tulevan kasvukauden osalta vaihtelevat merkittävästi esimerkiksi tilan tuotantosuunnan, sijainnin ja maksuvalmiudesta johtuvan tuotantopanosten hankinnan ajankohdasta riippuen. MTK teetti alkuvuodesta 2022 jäsenilleen kyselyn, jonka alustavien tulosten mukaan kahdella kolmasosalla vastanneista maksuvalmius on

heikentynyt viimeisen 12 kk aikana. Lähes sama määrä kertoo odottavansa maksuvalmiuden heikentyvän seuraavan 6 kk aikana. Kolmasosa vastaajista ilmoittaa, ettei tällä hetkellä pysty hoitamaan kaikkia maksuja ajallaan. Kyselyn mukaan maatalousyrittäjät sopeutuvat tilanteeseen useimmiten tinkimällä investoinneista ja yksityistalouden menoista sekä puun myynnillä. Sen sijaan alle viidennes vastaajista kertoo lykkäävänsä lainojen lyhennyksiä.

Maksuvalmiuslainan valtiontakauksen mitoitus- ja kohdennusperusteet

Maa- ja metsätalousministeriö arvioi, että sika- ja siipikarjatalouden tiloista kolmanneksella (33%) olisi tarve maksuvalmiuslainoille mikä tarkoittaa noin 300 tilaa. Maito- ja lihanautatiloilla on vuoden 2015 jälkeen tehty noin 900 investointia, joita voidaan luonnehtia mittaviksi. Suuren investoinnin jälkeen tilan talous on erityisellä koetuksella. Investoineista tiloista kolmannekselle arvioidaan syntyvän tarvetta vahvistaa maksuvalmiuttaan valtiontakaukseen perustuvalla lainalla. Maksuvalmiuslainaa arvioidaan maito- ja naudanlihatiloista tarvitsevan noin 300 tilaa eli noin 4% tilojen kokonaismäärästä. Suurimmista kasvinviljelytiloista arvioidaan lainoille olevan tarvetta noin 200 tilalla eli noin 25% suurimpien tilojen kokonaismäärästä. Valtaosa viljatiloista on merkittävästi pienempiä, jolloin tilojen kokonaismäärästä osuus on huomattavan pieni. Suomessa oli vuonna 2021 yhteensä noin 47 000 tukea hakevaa maatilaa.

Turkistarhauksen osalta markkinatilanteen suotuisa kehitys tarkoittaa, että turkissektorin osalta Covid-19 pandemian aiheuttama markkinahäiriö on pääsääntöisesti väistynyt. Lisäksi esimerkiksi Tanskan minkkisektorin alasajo vähentää tarjontaa maailmanmarkkinoilla, joka avaa markkinoita Suomen tuotannolle.

Edellä esitetyin perustein maa- ja metsätalousministeriö arvioi, että kokonaisuudessaan maksuvalmiuslainaa tarvitsevien maatilojen lukumäärä on noin 800. Valtiontakausta saa maatilojen maksuvalmiuslainoille olla enintään 80% takauksen kohteena olevan luoton määrästä koko laina-aikana enintään 50 000 euroa maatilaa kohden. Tämä tarkoittaisi yhteensä 40 miljoonan euron myöntämisvaltuuden osoittamista.